

Katalog izložbe *Rat ili mir, od kulta nasilja do kulture mira*, koja je održana 2000. godine u dvorcu Schlaining u austrijskom Gradišću u okviru međunarodne godine mira i pod visokim pokroviteljstvom UN-a i UNESCO-a, ne oslikovljuje njezin postav, već njezin idejni razvoj i cilj kako su ga postavili brojni suradnici na ovom multimedijalnom projektu. Jer ovdje nije samo riječ o jednokratnoj manifestaciji kojom se malo austrijsko mjesto pridružilo akciji "europski muzeji za mir", već o izgradnji čitavog arhitektonskog kompleksa unutar i oko dvorca Schlaining, koji će udomiti budući stalni Muzej mira, Sveučilište mira i tematsku biblioteku. Zasad, Schlaining funkcionira kao međunarodni konferencijski centar fokusiran na radionice, stručne treninge i razmjenu znanja iz interdisciplinarnog područja "mirovnih studija", te kao jedan od nositelja projekta "Friedensmacht Europa", svrha kojega je razvijanje kulture mira, tolerancije i solidarnosti u Europi, te rad na istoimenom enciklopedijskom izdanju u 10 svezaka.

Wolfgang Vogt, autor idejnog koncepta, odredio je tematske i problemske naglaske izložbe, a razradili su ih brojni suradnici, znanstvenici, muzeolozi i pedagozi iz Njemačke, Švicarske i Austrije, ponudivši vizualno atraktivnu i intelektualno stimulativnu izložbu. Njihova osnovna namjera, koju je postavom predočio arhitekt Erich Woschitz, bila je očuditi pojam mira, odmaknuti ga od podrazumijevanog konteksta i rutine svakodnevice. Kako ljudi nisu miroljubivi po prirodi, već samo sposobni za mir, za aktivnu promociju kulture mira nije dovoljno oružane sukobe smatrati anakronima i nepotrebnima, već se zalagati za povećanje građanskih sloboda te ljudskih, manjinskih, izbjegličkih i inih prava, svih onih koji se smatraju nepoželjnim sugrađanima i kojima se radije izvoze modeli zapadne demokracije kao benevolentni "humanitarni kolonijalizam". U tom smislu izložba sugerira kako je uspostavljanje svjetskog mira nemoguće bez promjene političkih, vojnih, gospodarskih, ekoloških i kulturno-komunikacijskih čimbenika koji pridonose produbljivanju jaza između razvijenog i takozvanog "trećeg svijeta". Tamo gdje su autori uspjeli pokazati važnost svakodnevnih, malih, civilnih pomaka kojima pojedinac može pridonijeti toleranciji, solidarnosti i boljitku svih građana svijeta, nalazimo vrhunce ovog projekta. Među njima su i brojne "dječje postaje", u kojima se najmlađim posjetiteljima kroz razne igre simuliraju tipovi nasilnih situacija i nude različite mogućnosti njihova svladavanja, te popratni programi edukacije učitelja poput "obrazovanja za mir" i "obrazovanja za kritičko mišljenje" u kojima su sudjelovale i hrvatske škole.

Predvidljivija rješenja nudi dio postava u kojemu se *statika* mira kontrastira mobilizacijskom ratnom principu i gdje se vizualno "atraktivniji" materijal okuplja oko "kulta nasilja"; šokantni prizori, grafičke ilustracije i statistike o "ratnom danku" diljem zemaljske kugle pribrajaju se slikama nasilja u zapadnim zemljama, upozorenjima na opasnosti atomskog rata, ekološkog uništenja planeta, te novih oblika ropstva trgovinom ljudima i oružjem. Premda se na mikrorazini osmišljavanja izložbenih sadržaja za djecu aporija apsolutnog dobra i apsolutnog zla izbjegla izradom maskote s više lica, koja djeca proizvode svojom animacijom, na makrorazini se ova mitska dioba ipak dogodila. Sve što pridonosi mržnji, nerazumijevanju i netrpeljivosti — u osobnim i društvenim odnosima — predstavljeno je u izložbenim prostorima nazvanim "Citadele ratova", "Labirinti konflikata i kriza" i "Arkade ekološke krize". Složenost i važnost svakodnevnih

Krieg oder Frieden — Vom Kult der Gewalt zur Kultur des Friedens, Burgenländische Landesausstellung, 8. Mai - 5. November 2000, Burg Schlaining, Stadtschlaining/Burgenland, hrsg. von Wolfgang Vogt [et al.], Rötzer Druck, Eisenstadt 2000., 255 str. (Katalog der Burgenländischen Landesausstellung 2000 = Burgenländische Forschungen, Sonderband, XXIII)

aktivnosti, koje je potrebno razvijati i prenositi drugima kako bi se aktivno podržala kultura mira, uprizorili su meandarski neuhvatljivi prostori: "Ulazi politike mira", "Staze i prečice mira" i "Riznice mira". Tu su još i "Osjetilni svjetovi mira" te "politički korektan" dio postava pod nazivom "Žene za mir" inspiriran izjavom Kofija Annana da "ne postoji ništa što civilno društvo pod vodstvom žena i u suradnji s vladom ne može postići".

Bez obzira na neka problematična rješenja, izložba je uspjela u svojoj osnovnoj namjeri da predstavi postojeće i potakne daljnje civilne poduhvate i obrazovne sadržaje vezane uz aktivnu promociju kulture mira kao nenasilnog rješavanja sukoba na svim razinama — od obitelji do multietničkih susjedstava, regija i država. Pozitivno je i kritičko reflektiranje danas možda najopasnijeg oblika nasilja, epistemološkog i kulturalnog, koji provode stjegonoše globalizacijske ideologije i zapadne akademije, određujući imaginativne prostore, znanstvene koncepte i političke termine u kojima svi narodi i pojedinci moraju moći prepoznati svoju prošlost, sadašnjost i budućnost. Aktivistički je uobličena i jasna poruka izložbe da premda su konflikti stari koliko i čovječanstvo, na nama leži odgovornost hoće li konkretni sukob prerasti u nasilje ili u prigodu za konstruktivno razrješenje spora.

Renata JAMBREŠIĆ KIRIN

Cults in Context, Readings in the Study of New Religious Movements, ed. Lorne L. Dawson, Transaction Publishers, New Brunswick 1998., 468 str.

Ovaj je zbornik radova o novim religijskim pokretima (NRP-ima), koji je uredila Lorna L. Dawson, profesorica na katedrama za sociologiju i religijske studije na Sveučilištu u Waterloo u Kanadi i jedna od vodećih znanstvenica na ovome području, osmišljen tako da studentima i svima zainteresiranima pruži

prikladan i sveobuhvatan uvod u suvremena istraživanja novih religijskih zajednica, ali i da, istodobno, pokuša razriješiti kontroverze koje prate NRP-e te promijenjeno lice religioznosti našega doba. Naime, zbornik pokušava objasniti zašto je, unatoč predviđanjima većine društvenih znanstvenika o njezinu kraju, religioznost u, navodno, sekulariziranom društvu Zapada doživjela pravi procvat tijekom druge polovice 20. stoljeća, pa danas samo u SAD-u i Kanadi postoji oko 3000 novih religijskih pokreta, te zašto je ovaj procvat suočen s animozitetom u tolikom obimu da su pojedine društvene skupine organizirale protupokrete.

Zbornik je podijeljen na sedam poglavlja koja se bave redom: 1. teorijskim definiranjem tipova novih religijskih zajednica, 2. njihovim povijesnim i društvenim kontekstom, 3. analizom osoba koje im pristupaju, 4. problematičnošću tvrdnji o "ispranim mozgovima" njihovih pripadnika, 5. optužbama za sotonizam, 6. uzrocima razvoja nasilja u pojedinim zajednicama te 7. njihovim kulturnim značenjem.

U prvom se poglavlju problematizira (Eileen Barker) način suvremenih socioloških istraživanja NRP-a, posebno s obzirom na "suparnike" na terenu: novinare, pravnike, opozicijske pokrete, profesionalne terapeute...; predlaže (James T. Richardson) novo ime za novonastale religijske zajednice: novi religijski pokreti, kako bi se izbjegla pogrdna etiketa koja prati riječ kult; te pokazuje (Roy Wallis) da je, čak i u društvenih istraživača izražena, tendencija da se svi NRP-i smatraju identičnima znanstveno neutemeljena, jer se oni, s obzirom na odnos prema svijetu, mogu podijeliti na afirmativne, negativne i indiferentne.

Uzroci se procvata NRP-a različito tumače, pa tako Wade Clark Roof kao važan čimbenik ističe kulturu 1960-ih i njezino poticanje alternativnih i individualističkih, najčešće istočnjačkih religijskih praksi, a James D. Hunter razloge nalazi u osjećaju otuđenosti, nesigurnosti i usamljenosti suvremenih Zapadnjaka, nastalom zbog nestajanja